

Listy ze Západu.

Pokračování

Americké poznámky.

Některá ústa jakoby se usmívala, jiné jakoby stažena byla bolestnou ústí; některé oči byly jasně, jiné jako zkalené; čelo jednoho bylo hladké a vedlejšího zvráskovatělé jako někoho, jenž příliš podléhá dojmům tragiky.

Nebudu vypočítávat, co znamená, má-li herec vysoké podpatky nebo cosi jako klída po stranách boků, ani neměl bych připomínat, že představitelé rolí obojího pohlaví jsou jen muži, ... nebudu vůbec v ničem nápodobit onoho, jenž o chvíli později objevil se "na scéně" a z procházky nočním Členským Městem nám udělal komedii a parodii. Jen ještě chci podotknout, že přes všechnu tu primitivnost a barbarství dramatiky i hudby obdivuju členské divadelní publikum. Není pochyby, že ti lidé mají větší smysl pro umění, ovšem v mezích svého hlediště, než ona třída Američanů, kterou poměrně lze s nimi srovnávat. A snad mají i větší obraznost. Holé podium, herci stále stejně oblečení a často své role střídající, žádost pro člensky nerozumějícího diváka vzrušující scény, přílišně dlouhé monology, zdánlivá naprostá jednotvárnost, — a Číňané naslouchají tomu kvílení s nábožnou pozorností, aby jim ani jediný slůvko neuteklo. Nemají smyslu pro nahodilou komiku, — na příklad zakopne-li některý herec, — ba ani přecházením "bilých dřábnů" po stranách jeviště nedávají se rušiti ze svého požitku. Jsou cele upoutáni obsahem hry, dějem, poezií; herci, okolí, všechno ostatní nedojde ani k uvědomění v jejich smyslech té chvíle. Zdá se, že jejich oči vidí nikoli scénu divadla, nýbrž scenerii, vsugerovanou dějem kusu, lépe řečeno, hrané kapitoly, — slovy hraječích. Je-li naše pražské publikum divadelní někdy poněkud barbarské, dávají se při nejdolejších místech dramatu strhnout k tichému smíchu nějakým nedopatřením, jest americké obecné prototypem nejsurovějšího barbara v otázkách vkusu a uměleckého jemnocitu. V nejlepších divadlech při nejlepších kusech můžete se nešťastnou náhodou dostat do místa, kolem něhož zamilované párky žvatlají a chichlají se v okamžicích, kdy i ta literárně nejprimitivnější žena pražského uzenežtí ztíhla by se a stajila dech rozčilením. Ve scénách, kdy synkové z pražského crému neodvážili by se špetnout, a kdy u nás ani šicky na poslední galerii nenalézaly by příčiny k potěšitelnému smíchu, — americké publikum dá se často do tak sprstého chechtotu, že máte chuť se rozehnat a plácnout některé ty irské floutky a filény přes rozklebená ústa. Mansfield v úloze Bean Brummella umíral, jak jsem dávno nikoho umíral neviděl, — a barbaři se chechtali. Rejane hrála svou Sapho s proclitným psychologickým, že jste žaslí, — a barbaři dělali při tom poznámky tak surové, že jste žaslí ještě důkladněji. O'Neil hrála s obdivuhodným porozuměním závěrečnou scénu Monny Vanny, — a barbaři se kuckali smíchy, zatím co vy byli byste se třásli pod hlubokým dojmem, jako jsem se chvíli já sám, ač znám Monnu Vannu půl zpaměti. A když stokrát jste se rozčílili v amerických divadlech bílostí toho obecného, oceníte a obdivovat budete to žluté divadelní publikum, jehož celá bytost zdá se viset na rtech mluvícího, vlastně jakýmisi tóny mezi stálou a hrdečným zvukem píštělného herce.

Zatím co pozoroval jsem členské diváky a oddával se těmto meditacím, uvědomil jsem si jakýsi nepřijemný pocit, jaký míváme, hledí-li kdosi na nás upřeně. Téměř bezděky zakroužil jsem očima po okolí. A tehdy setkal jsem se s naředivělými zraky pod lesknoucími se skly zlatého skřipce; ty oči se usmívaly na mne s druhé strany jeviště, jakoby mne znaly ode dávna; a v příštím okamžiku jich majitel se ukláněl půl kamarádsky, půl uctivě. A než jsem se vzpamatoval k plnému vědomí, že skutečně ten úsměv a ty úklony patří vám, laskavý muž vysvětlil cosi pánuvi i dámě, již seděli na židličkách a dívali se po divadle se zájmem cizinců, hodil rukama směrem k nám a hbitě zmizel ve dveřích, jimiž odcházeli herci s jeviště. Tehdy pochopil jsem, že jsme ztraceni, že osud náš je spečetěn, a že nic už nás nemůže zachránit.

Někdo může být stížen rychlými souchotinami nebo trautím čelistí, a přece jeho osud není tak nepochoybný. Jsou úskoky, jimiž uniknete agentům pojišťoven a obchodním cestujícím s patentními šlemi, — jsou způsoby, jak se vyhnout svému krejčímu nebo nakladateli, od něhož máte zálohu, ale není na světě prostředku, který by zachránil cizince ze spárů supy, jemuž se říká "průvodce" v běžné frazeologii, jakmile jednou zraky dravcovy na něm spočinou. Takový člověk, — všechny přírodní popisné příznaky, bohužel, nutí vás označit ho souborným jménem této kategorie živočišstva, — takový člověk má tisíce cest jak se k vám dostat, a tisíce způsobů, jak se udržet s vámi v konverzací, dokud vás neumluví a neutluče k stavu, kdy nejste schopni nejslabšího odporu. Žádné obléhání města v dějinách nedálo se s větší taktikou, než jaké užívá "oprávněný průvodce". Můžete ho obdýt a on to uzná, že ho vlastně nepotřebujete; a dále vykládá vám to i ono, vypráví anekdoty, sebere vám nit s ramene, ptá se vás po vašich názorech o tom i o onom, postěžuje si třeba i do dotěravosti průvodců, ale má sto rychlých prostředků stále po ruce proti možnosti uniknutí kořisti. Vyhladiv vás, přilepi na zed svým humorem a svou ochotnou uctivostí; kdybyste utíkali bude běžet po vašem boku a bude vám vypravovat, jak tehdy nebo ondy stalo se tam nebo onde to nebo ono... Veliké jest technické umění vůbec průvodců a oněch v Členském Městě po výtce, a veliké je neštěstí těch, kteří nemohou někdy někde pro nějakou příčinu zakrýti, že jsou cizinci; na jevišti členského divadla kdo se ocitne, je dojísta cizinec; a unik-li ve dne i v noci po China Town starým nástrahám supů, onen okamžik, kdy vstoupil do členského divadla, znamená proň konec hry, ztrátu svobody; jeho incognito je zrušeno, jeho imunita padá; stává se kořistí prvního supy —

Takový byl i náš osud. Onen muž byl konečně dobrý muž, neboť dělal jen dva vtipy za minutu; s námi se mnoho neunamáhal, neboť viděl, že jsme lidé, kteří znají svět a jeho pravidla, a že jsme si vědomi bezradnosti situace. Byl dlouhý a tenký, jakoby jeho řemeslo nebylo příliš dobré; myslím však, že byl jen vychozen a vmlouven; to jsou věci, které nepůsobí na každého stejně. Byl nasrslý, módně a bezvadně oblečen, měl zlatý řetěz u hodinek a výmluvná gesta, že by si byl mohl založit technickou školu.

Vzal to zkrátka, a když vás měl v moci, nabídl své služby rovnou za šest bitů neboli pětá sedmdesát centů "za kus", což bylo od něho poměrně velmi slušné a přivedlo nás pak na myšlenku, že přece si na nás jen tak docela netroufal. Když jsme ho ujistili, že už zákulisí známe, požádal nás, abychom ho tedy že kali na jevišti, — že ještě tam chce provést své dřívější oběti. Ale pak si to rozmyslil, vrátil se od dveří i nabídl nám, že nás seznámí s herci, — neboť neměl ještě našich peněz v hrsti, kdežto my měli nohy nesvázané. A tím se skončila historie, — nebo spíše se začala.

S herci jsem se tedy seznámil. S jedním jsem se srazil ve "dveřích", když on právě odhrnoval portieru a chtěl se zoufalým oblíbeným vyjít na scénu, jakož byla jeho úloha. Toto není řečeno na spěštný dojem; tímto ramerem, hle, jsem vrazil do členského Šmahy nebo Vojana, a publikum se ani nesmělo, neboť to byli jen Číňané. A tato ruka, hle, po třásla pravici herce, "právě importované jen na ženské ulohy, sir, nejlepšího v Číně a placeného sedmi sty dollarů měsíčně"; sedmi-stodollarový herec byl nesmírná obluda na vysokých podpatcích, v přílišné maškarádě, s obličením obličejem, nesterčným obličím a nabarvenými rty, — dotek jeho suché, studené ruky psočil se smírně hnusně a z jeho očí dývalo se cosi, co možná bylo mi suggerováno jeho ženským oblekem; dělal jsem, jakobych věřil, že dostává sedm set dollarů a divil jsem se, což průvodce velmi těšilo; i zeptal se na cosi milého herce v libozvučné čínštině, na což mužská, členská Sarah Bernhardtová odpověděla kviknutím, jež mi připomnělo milé naše domácí zvířátko a vysvětlilo mi, proč se přezdívá Číňanům "pig-tail", ač ocásek na jejich hlavě je delší a jinak formovaný, než jaký mívají prasátka.

Pak vlekli nás průvodce přes náš odpor všude tam, kde již jsme byli, a napovídal sty větami vždy o polovinu méně, než onen členský chlapec desíti slovy. Vykládal nám věci, které u nás v malé dítě s důkladností a důležitostí, jako by on byl objevil, všechny ty věci, jako že Číňané patří k žlutému plemeni, že je jich tolik a tolik milionů, že křesťanů je mezi nimi poměrně málo, a tak dále. Naši společníci v utrpení, ač vzhledu velmi inteligentního a nasvědčujícího bezpečně opatřeným kapšám, zdáli se tomu všemu naslouchat s neobyčejným zájmem, jakoby poprvé v životě setkávali se s pojmem "Číňan" a "Čína". Potom, když jsme všechno prolezi, vyšli jsme někdy zadem chodbami a po rozvrzaných pavlačích zas na ulici, s hlavinami třetí cími od pekelných zvuků "hudby" a od stále hrčícího mlýnku výmluvnosti oprávněného průvodce. A brzo stalo se mi zřejmým, že všechny ony tak ode dávna vysněné půvaby a zajímavosti noci v Členském Městě stanou se mi na věky nepůvabnými a nezajímavými.

Viděli jste lampióny, bizarní stříšku; ale než mohli jste si jaksí ujasnit ten pěkný obrázek, slova průvodceva ho zalila a všechna krásna odsouzena byla k rychlému uchladnutí před našimi očima. Zavedl vás do uzounké uličky, ozářené vysoko visící obloukovou lampou elektrickou; tam se zastavil a vykládal, jak ještě loni se tam Číňané popíchlí, — a proto že teď všude jsou světla, — teď že se už nestane nic takového. Co docela nezničilo žvanda průvodceva, dorazily hloupé otázky a divení obou cizinců, s nimiž nás na chvíli spřáhl nelitostný osud. (Pokračování.)

Zprávy zahraničné.

RAKOUSKO-UHERSKO.

Otázka volební opravy je stále silně přetřásána, ale bohužel docházející nás telegrafické zprávy jsou příliš sporé, než aby dal se z nich vycítit pravý stav věcí v Rakousku. Jedno je jisto, že Slované budou nuceni podstoupiti boj dosti veliký, aby tak zřejmě nebyli na svých právech zkracováni. Ačkoliv vláda přímo Němcům hovoří, přece tito, jak už jsme předešle oznámili, nejsou s tím ještě spokojeni. V sněmovně bude pořídnout zápas, který pro existenci Slovanů v Rakousku bude mít nemalou důležitost. A Slované, nebudou-li ku předu kráčet ruku v ruce, budou jako vždy i nadále utlačeni a přitlačeni, zase na drahou řadu let. — Nepoměrně větší zájem jeví se o věci uherské. Ba i americké listy věnují jim pozornost nemalou, přinášejíce denně nové senačné události, v jejich vyrábění mají Uhrové dokonale zručnost. Národové nemaďarští nemají prázdné přičiny nafkati pro pád parlamentu a bankrot koalice. Listy slovenské rumunské i chorvatské shodují se v jednom, že parlament a dosa vadní vláda uherská nepřinesla jim ničeho dobrého. Ba že ztratil národové nemaďarští vše, co podotáhlo se jim získati v dobách, kdy v Uhersku vláda jen moc císařova. Ba dokazují, že k bankrotu koalice mohou si jen blaho přáti, neboť pod vládou dosavadní bylo jim přetřpěti největší násilí a utiskování. — Zdá se, že z cesty Františka Košuta na Balkán v Itálie, kde měl přednáškami v úmyslu dělati věcmi "utlačovaným" Uhrů reklamu, seje do Hlavně nemoc přivozená nastuzením a srdeční vadou je přičinou, že od úmyslu svého upustil. — Revoluční a odbojná nálada v Uhrách se vzmáhá. A dokonce sedá i na snadno vznehlivé uherské dámy. Při kterési hostině rozproudila se mezi damami z nejlepších kruhů debata, ohledně stavu nynějších věcí, po jejímž průběhu dámy, v svatém zápalu trhaly se sebe skvosty, házejíce je na hromadu, ve prospěch účelů vlasteneckých. Ve chvíli bylo prý jich za 40 000; zda korun či dollarů, bohužel ona americká zpráva neudává. Příkladem toho následovaly i jiné a dokonce hraběnka Balthanayova nabídla šperků za 20 000, aby byly o dražbě, ve prospěch vlasti prodány. — Uhlí většinou odepřeli platiti přímých daní a následkem toho jeví se v státní pokladně slušný schodek 32 120 000 korun. — Že Uhlí činí se jen což, a že podnikají už vše možné, aby k sobě obrátili pozornost, svědčí ta skutečnost, že se svou holestí obrátili se i na samého papeže. Tonoucí i stěbla se chytá. Fejervary ještě před rozpuštěním sněmovny, vy svěřiv papeži stav věcí uherských a sděliv mu znění královské přísahy z r. 1867, tázal se, když není dodržováno to, co přísahou tou se vyrozumívá, je-li císař František Josef přisáhou svou vázán. A lze-li věřit zprávám, jež došly, papež prý ono nedodržení přisahy schválil. — Rakousku nastává těžké louskáni offšků tvrdých neobyčejně. Balkánské zápletky, Itálie, protivládní nálada v Uhrách a volební oprava. Následky starých hříchů se objevují.

RUSKO.

Stav věcí ruských běže čím dále, tím horší tvářnost na sebe. Ještě před měsícem se rozhlašovalo, že nastává v zemi pokoj, národ ruský že přeje si sám klidu po době tří letých zkoušek. Nám se už tehdy zdály ony zprávy o pokoji a klidu podezřelými. Ba nevážliv jsme přiznali, že je to pouhé chvílkové ududění jisker, každou

chvíli hotových vzplát. A později, uznáveme-li pravý stav věcí, usoudili jsme, že vlny revoluce se hned tak neutiší. Bylo příliš mnoho těch bolestí v srdci lidu nastřádáno, než aby tak lehce vzkypěl vědomí lidskosti dalo se utlumit. A docházející zprávy svědčí, že už tehdy jsme se neklamali. — V Rize se v zatýkání pokračuje. Ale čím krutěji si vládní orgány počínají, tím častěji stávají se případy plenění a pustošení. Často se stává, že lidé přepadeni jsou na veřejné ulici a pácháno na nich násilí. Prohlášení stavu válečného trvá dále. — V Moskvě, v bytě jistého typografa zatčeno bylo revoluční komité, konající právě schůzi. Mezi zatčenými byli i studenti a studentky. — Také v ruském Polsku dochází denně k hromadnému zatýkání. V poslední době bylo opětně zatčeno přes 2 000 osob. O zrušení stavu válečného dosud nedá se ani mluvit. Vláda dosud nespínila ani jediného slibu Polákům daného. — Přes 70 000 osob jest pozavíráno ve věznicích ruských. Každý kdo jen nepatrnou příčinou dá k domnění, že spojen je s revolucí, bez milosti vsazen jest do žaláře. A vláda denně vydává rozkazy aby se v zatýkání osob podezřelých pokračovalo. — Seiské bouře zuff stále. Denně oznamována jsou nová povstání v různých částech carské říše. Placení a pustošení majetku je na denním pořádku. Škody způsobené těmito nepokoji, odhadují se v 19 různých guberniích na \$15 500 000. — Pop Gapon, o němž jsme se již dříve několikrát zmínili, zatčen byl v těchto dnech v Petrohradě. Proti Gaponovi zahájeno bylo dělnickými spolky vyšetřování, jak dalece se účastnil posledních nesprávností Matuševského, jež jak známo, dělnictvo o peníze okrádal. Právě když vyšetřování bylo zahájeno, byl Gapon zatčen. Proslýchá se, že zatčení toto bylo objednáno, aby Gapon v očích dělnictva stal se mučedníkem, aby tím spíše v budoucnosti mohl dělnictvu škoditi. — Nynější nepořádky a nepokoje přinesou jak se zdá aspoň Židům lepší budoucnost. Právě se, že sám Witte se o to postaral, aby byla učiněna opatření, aby vypuknutí nových protizhidských bouří bylo zabráněno. Otázka židovská dostala tímto rozhodnutím novou formu a synové vyvoleného národa hledí nyní světlejší budoucnosti s nadějími vsítit. Vypráví se, že car byl udiven, když Witte mu sdělil, co vše odhalila mu židovská deputace, již dne 7. března přijmul v audienci. Witte mluvil o nespočetných nesnázích, které nepřátele jeho v cestu mu staví a projevil carovi ochotu, že složí předsednictví. Car jej uchlácholil a nařídil, aby otázka židovská byla ihned vyřízena. Osnova zákona, již dává se Židům úplná rovnocennost s jinými, vyjímaje postavení v úřadech a vojenství, jest již připravena.

ČINA.

Jak dá se dle různých známek soudit, hodlá Čína zavésti nové státní zřízení dle vzoru Anglie. Princ Tsai Tse a vysokí komisaři Shaug Chi Heng a Li Cheng To, zvláštní vyslanci z Číny připluli dne 14. března do New Yorku z Anglie, aby pokračovali ve svých vyšetřováních. Že Čína chce nové konstituční zřízení, jest i nepochybně oně přibylé komise. Toto konstituční bude zbudováno na základech zřízení státního ve Velké Britanii, ale bude prý též obsahovati čístečně něco z říšicích se článků konstituční, zavedené ve Spojených Státech. Bylo tak oznámeno jednání se sekretářem těsto komise, že chtějí si utvořiti celistvý úsudek o politické situaci této země.